

Učiteljski tovariš

Stanovsko politično glasilo J. U. U. — sekcije za Dravsko banovino v Ljubljani

Mesečna priloga »Prosveča«

Uredništvo in uprava: Ljubljana, Frančiškanska ulica 61. Rokopisov ne vračamo. Nefrankiranih pism ne sprejemamo. Izhaja vsak četrtak. Naročnina letno 60 Din za inozemstvo 80 Din. Člani sekcije J. U. U. plačajo list s članarino. Oglasi po ceniku in dogovoru, davke posebe. Pošt. šte. rač. 11.153. Telefon 3112

Postavitve — prevedbe — napredovanja

Odloki o sprejemu v državno ali samoupravno službo novih uradnikov ali uslužbencev ali odloki o napredovanju in razvrstitvi takih oseb se smejo pripraviti šele, ko je pristojni organ ugotovil, da je proračunsko mesto prazno in kredit prost.

Državni in samoupravni uradniki in uslužbenci, ki izza dne 1. avgusta prijavijo in predložijo pristojnemu ministru ali za to pooblaščenemu državnemu ali samoupravnemu organu v odobritev odloke o sprejemu novih uradnikov ali uslužbencev v državno ali samoupravno službo ali o napredovanju ali razvrstitvi takih oseb brez predhodnega vnaprejšnjega zagotovljenega proračunskega mesta in proračunskega kredita in s tem povzročijo povečanje državnega ali samopravnega proračuna, so odgovorni solidarno pred glavno kontrolo za povračilo škode, če za izdajo takega odloka ni predhodno odobrenega prostega proračunskega mesta in predhodno odobrenega proračunskega kredita za sprejem takih oseb v službo, odnosno za napredovanje ali razvrstitve. Odločba glavne kontrole postane izvršna, če jo na pritožbo odobri kassacijsko sodišče. Rok za pritožbo znaša 15 dni.

(§ 81 zakona o proračunskih dvanajstih mesecih za mesec avgust, september, oktober, november in december 1935. ter januar, februar in marec 1936.)

Citirani paragraf je posegel globoko v učiteljske vrste. Prizadeti so z njim sicer prav vsi uradniki in to predvsem zaradi tega, ker bodo momentano zaostajali v napredovanju, a učiteljstvo se mora s tem paragrafom še posebej seznaniti.

Se precejšnje je število nezaposlenih diplomiranih učiteljskih abiturientov, ki čakajo na postavitve v učiteljsko službo eno, dve in tudi več let. Prošnje so vložene, mladi, deložni učiteljski naraščaj čaka na odločbo, na nastavitveni dekret, a tega ni! Med onimi, ki čakajo so tudi taki, ki so odslužili kadroški rok. Nekateri so že bili postavljeni, a so morali podati ostavko na državno službo, drugi je še niso imeli, in nekaj mesecev je že minilo, odkar so se vrnili od vojakov, a sedaj, ponovno čakajo na postavitve. — Nastane vprašanje, kakšno upanje smejo še imeti ti bodoči naši tovariši in tovarišice, ko se pogledajo v določbe citiranega paragrafa. Vsako čakanje je težko, a čakanje na službo, na katero se je kdo leta in leta pripravljaval, to je težko tudi onim, ki imajo starše in sorodnike, kateri jih preživljajo, a oni, ki nimajo nikogar, obupujejo.

Vprašanje kontraktualnega učiteljstva in dnevničarjev tudi še ni rešeno. Če bi hoteli ugotoviti njihovo število, tedaj bi najbrže samo v Dravski banovini presegalo število sto. Z neznatno plačo se morajo preživljati velike družine in nič drugega ni potrebno, nego prevedba v državno službo. Prizadeti bodo itak že s tem, ker se jim čas prebit v kontraktualni ali dnevničarski službi ne šteje v napredovanje in čim dlje časa morajo čakati, tem občutnejše bodo prizadeti ob prevedbi. Že leta si nekateri prizadevajo, da bi dosegli prevedbo, a vedno naletijo na ovire. Predpisi zakonov so, ki naletijo prizadeti nanje in zopet se je treba ustaviti in čakati. Kljub vsem težočam je vsakdo upal na ugodno in čim hitrejšo rešitev svoje zadeve, a prav pri prevedbah je veljavni nebroj predpisov, ki jim je treba zadostiti in zato je prav to vprašanje eno najtežjih v našem stanju. — Ali se sme po določilih navedenega paragrafa upati na boljše?

Nikakor ni izključeno, da bi vse postavitve in prevedbe odpadle, zakonitvijo določbe. Ne — le prazna mesta, ki so v proračunu predvidena, morajo biti na razpolago. Potrebna je torej predvsem ugotovitev, koliko je v proračunu predvidenih mest s prostim kreditom, ki doslej še niso spopolnjena in potem smemo pričakovati nove namestitve in tudi prevedbe iz kontraktualne in dnevničarske službe.

V zadnjem času je bilo objavljenih v listih še nekaj napredovanj iz nižjih v višje položajne grupe. Toda ta napredovanja so le nekoliko zaostala v objavljanju, kajti zadnji ukaz o napredovanju je bil podpisan koncem meseca julija. Od 1. avgusta dalje ni torej napredoval noben učitelj in nobena učiteljica. Doslej so bila naša napredovanja skoro avtomatična. Po uradniškem zakonu more vsak uradnik napredovati že po treh letih. Ta določba velja tudi za učiteljstvo. Po vloženih prošnjah se je zavleklo pri nekaterih napredovanjih delj, pri nekaterih manj časa, a v glavnem, napredovali so vsi, le redke so bile izjeme v katerih so nastopale posebne ovire. Toda danes je položaj nekoliko drugačen. Kakor za postavitev in prevedbo, tako mora biti tudi za napredovanje prazno, v proračunu predvideno in kreditno še neiz-

rabljeno mesto. Čim bodo ugotovljena taka mesta, bodo prišla na vrsto tudi napredovanja.

Ako se le nekoliko pogledimo v nastalo situacijo, tedaj bomo uvideli, kako zelo so prizadeti mladi abiturienti in abiturientinje, ki že delj časa čakajo na postavitev. Od dne do dne pričakujejo razveseljive vesti, ki bi jih prestavila iz upanja in čakanja k delu. V težkem položaju se nahajajo naši tovariši kontraktualci (-ke) in dnevničarji (-ke), ki že dolgo čakajo na prevedbo. Tudi sedaj še niso ukinjene postavitve in prevedbe, toda še bo treba čakati, čakati na izpraznjen v proračunu predvidena mesta. — In tudi napredovanja bodo prišla na vrsto.

Razumljivo je, da vidi vsakdo pred vsem svojo lastno zadevo in svojo lastno korist. Vsakdo, ki je prizadet in čaka, želi, da bi prišel čim prej na vrsto. Prav zaradi tega

Pot kontraktualnega učitelja preko zaprek zakonov in odredb

V naših vrstah je mnogo žrtev, katerim je poplava fašizma izpodjedla teren in jih zanesla čez bregove, pred vrata hiše, pod katere streho imajo tudi oni domovinsko pravico. — Pod streho smo jih sicer sprejeli, toda...

To so tiste žrtve, ki so povsod gledale idealne, radi katerih niso mogle videti resnice. To so tisti učitelji in učiteljice, ki so polni zavesti in ljubezni do svojega naroda in rojstnega kraja vztrajali v okupiranih krajih do poslednje možnosti — na prigovarjanje, ali iz lastne inicijative, vsekakor pa protovoljno. Bili so celo taki, ki so idealizem manifestirali s tem, da so leta 1921. in prej, zapuščali službo tukaj in šli čez mejo na delo. In tam so delali kot apostoli, zvesto in vdano.

Ko pa je postajalo delo brezupno, trpinčenje neznosno, so začeli zapuščati svoja mesta na tujih tleh, daleč od svojega doma, kot brodolomci. Ti, ki so prihajali prvi, so še našli odprta srca. Koristili so se z Uredbo deželne vlade za Slovenijo št. 361 od 14. februarja 1919. leta, katere člen 1. med ostalimi določa, »da se učiteljem osnovnih in meščanskih šol vračuna tudi čas prebit v službi na slovenskih privatnih osnovnih in meščanskih šolah s pravico javnosti, kakor tudi na vseh šolah Družbe Sv. Cirila in Metoda.«

Zakonodajni odbor v Narodni skupščini je to uredbo sankcioniral (glej Služb. Novine od 3. sept. 1921. l., broj 195, stran 7.) in sicer radi tega, ker je bilo premalo učiteljstva.

V splošnem niso bili ti učitelji oškodovani niti prikrajšani na službenih letih, ampak morali so priti drugi, kajti program se je dosledno izvajal. Slovensko učiteljstvo je bilo zaprto, pojavil se je fašizem z vsemi svojimi metodami, ki je začel čistiti med slovenskim učiteljstvom in rezultat ni izostal.

Kakor val, ki ga dvigne nepričakovano sunek nevihte, se je dvignilo število učiteljstva in iskalo zatočišča tam, kjer ga je po pravici moralo iskati. Starejši so bili sprejeti brez ovir; mlajši pa so naleteli na odlok ministra prosvete Onbr. 29.463 od 20. julija 1921, po katerem so morali polagati dopolnilni izpit iz nacionalne grupe predmetov. Po tej formalnosti so bili vsi sprejeti, nihče ni ostal brez kruha in je doslej vse v redu.

Ker pa so se pri nas razmere čim dalje bolj konsolidirale, je nastala potreba, da se trenutno stanje fiksira s pozitivnimi zakoni, ki kažejo v svoji kronološki evoluciji čim dalje manjše razumevanje za prilike, iz katerih so prihajali kandidati za kontraktualno učiteljsko službo. Bilo je bridkih razočaranj radi nepričakovanih formalnosti in težav. Na nekatere primere kaže informirana javnost še danes, kot na primere krivice.

Na videz majhnim nedostatkom pripisujemo nekaj žrtev, ki jih ni bilo treba, n. p. brisanje nekaj let kontraktualne službe pri prevedbi v stalnost radi tega, ker pogodba o kontraktualnem službenem razmerju ni bila pravočasno obnovljena; ponovno polaganje praktičnega učiteljskega izpita zaradi tega, ker prošnja za sprejem v kontraktualno službo ni bila rešena v petih letih, a prosilec se je ves čas nahajal izven učiteljske službe.

Vsa kontraktualna služba od 1. aprila 1932. leta dalje se pri prevedbi v stalno drž. službo ne šteje niti za grupo niti za pokojnino. Predno bodo vsi kontraktualni učitelji sprejeti v stalno državno službo, pa se bomo morali boriti s še večjimi zaprekami.

Do tega stanja je prišlo stopnjema po silij razmer, ki so se vrstile v desetih letih, tako-le:

Uradniški zakon od 31. julija 1923. leta je uvedel kontraktualno službo. Učitelji so po opravljenem dopolnilnem izpitu in prestopu v naše državljanstvo mogli dobiti stalnost v državni službi. Na podlagi §§ 137 in 241, v zvezi s prej omenjeno Uredbo deželne vlade za Slovenijo št. 361 ex 1919. leta, so se računala v državno službo vsa leta pro-

prihajajo tudi od vseh strani prošnje za intervencije, za pospešitev zadeve, za izposlovanje ugodne rešitve. — Toda vprašati se je treba, ali tudi kaj zaleže posredovanje za posamezne primere? Navedeni paragraf prav točno določa postopek in izjeme niso niti mogoče niti dovoljene. Čeprav ni bilo od 1. avgusta niti postavitev in prevedb niti napredovanj, vendar je dana možnost, da pridejo na vrsto postavitve in prevedbe kakor tudi napredovanja, biti pa morajo na razpolago predhodno vnaprejšnjega zagotovljenega proračunskega mesta in proračunski krediti.

Ker je torej vsaka intervencija v posameznih primerih brezuspešna, je vendar le možna načelna intervencija, da se ugotovijo vsa mesta, ki so v proračunu predvidena, a so sedaj prazna, neizrabljena in je njihov kredit še prost.

—ž.

VSEBINA:

Postavitve — prevedbe — napredovanja.
Pot kontraktualnega učitelja preko zaprek zakonov in odredb.
Aktualne zadeve.
Moj razred kritizira...
LISTEK: Učitelja Čičigoja zadnja pot, — Nekaj zgodovinskih reminiscenc k 60 letnici šole na Grabnu v Ljubljani.
Splošne vesti. — Učiteljski pravnik. — Naša gospodarska organizacija. — Mladinska matica. — Šolski radio. — Stanovska organizacija JUU.

sežnosti ne zadene samo sedanjih ali bivših kontraktualnih uradnikov, temveč tudi vse tiste drž. uslužbence, ki so kdaj koli in v katerikoli lastnosti službovali izven teritorija bivše Srbije. — Zaradi njegove značilnosti navajamo § 248. U. Z. dobesedno: »Odredbe tega zakona veljajo za vse one državne uslužbence, ki se zateko v aktivni službi na dan, ko stopi zakon v veljavo, ali ki stopijo po tem dnevu v službo, bodisi da stopijo v službo prvič, bodisi da so že bili v službi, neglede na zakonske predpise, ki so veljali, preden je stopil ta zakon v veljavo in neglede na to, ali se jim je pokojnina uredila po predpisih, ki so prej veljali, ali ne.«

Ker bi po določbah tega člena veliko število uradništva zgubilo preko polovice svojih službenih let, kar je po mirovni pogodbi nedopustno, je evidentno, da § 54. zakona o državljanstvu mora še veljati in da med drugimi tudi zakon o državljanstvu spada v okvir § 116. toč. 7. U. Z., na podlagi katerega se more računati v državno službo vsa službena doba, priznana s posebnimi zakoni.

Kratek pregled zakonskih odredb, ki v preteklem desetletju regulirajo kontraktualno službeno razmerje do države, nam nudi sliko, ki je, gledana z nacionalnega stališča, precej tuorna. Ni prav, da se učiteljem, ki so najdalje in za ceno težkih žrtev vztrajali v zasedenem ozemlju, ne prizna niti tistih pravic, katere so tam uživali, t. j. vsa službena leta, ko se je že prvim, ki so prihajali, priznalo v državno službo vsa leta, tudi tista na privatnih šolah. Nepravilna in nemoralna je ta dvojna ali celo trojna mera.

Vzemimo v ilustracijo sledeče: Izmed učiteljev(ic), ki so prišli k nam do 1929. leta kot vsi enaki, jih imamo danes 3 vrste:

1. Nekateri, ki so že sprejeti v drž. službo in so razvrščeni po skupinah. Če jim je bila sreča naklonjena, da so bili prevedeni v državno službo pred 1. aprilom 1931. leta, so se jim štela v državno službo vsa službena leta iz Italije in tukajšnja kontraktualna služba.

2. Tisti, ki so bili prevedeni iz kontraktualne v državno službo po 1. aprilu 1931. leta, se jim službena leta iz Italije niso smela šteti v državno službo. Šteje pa se jim kontraktualna služba, toda le do 1. aprila 1932.

3. Še so taki, ki sploh niso sprejeti niti v kontraktualno, niti v državno službo. Kruha je usoda, ki jih je tako udarila. Imeli so isto število službenih let — in sedaj?

Prvi je v VI. položajni skupini in ima lepo službo, drugi je v VIII. položajni skupini in tretji, ki je prišel nekaj pozneje, živi v upanju, da bo sprejet v kontraktualno in mogoče po nekaj letih v državno službo.

Moralni zakon in dolžnost nam vevata, da žrtvam našega nacionalnega pokreta pomagamo, sicer nas bo bodočnost obsojala.

Aktualne zadeve

Prav je in potrebno, da vselej in ob vsaki priliki poudarimo najnujnejše zadeve učiteljskega stanja.

Mnogo je bilo že napisanega o učiteljski stalnosti. Toda ne nehajmo prej, dokler ne postane zahteva — dejstvo. Poglejmo sodniški stan. Ako smemo verjeti časopisnim vestem, bo njegova stalnost uzakonjena v l. 1936. Spričo važnosti tega stanja je to sicer samoobsebi umevno, vendar brez boja in žrtev tudi tam ni šlo. Zato naj bo vse naše stanovsko delo, vsa naša zborovanja prežeta z zahtevo po stalnosti. Le tedaj se bo mogel učitelj z vsem svojim srcem, z vso svojo ljubeznijo posvetiti vzvišenemu poklicu, ako bo vedel, da ga za njegovo pošteno delo ne more nihče prenesti oziroma ga spravljati v odvisnost mogotcev in drugih faktorjev.

V tesni zvezi s stalnostjo je razpis mest. Treba je, da se tudi temu vprašanju večkrat posvetimo, ker so se tu delale, in se bodo morda še, mnoge nepravilnosti.

Marsikdo se danes trka na prsa čes, dobil sem mesto po razpisu in s tem je zadostno absolutni pravici. Zopet drugi vzklikajo: Razpišejo naj se vsa mesta, ki so bila od-

dana brez razpisa. Ne oziraje se na to, da vsakokratni režim podeljuje razpisana mesta povečini le »svojim« moramo poudariti, da je razpis službenih mest, dokler nimamo stalnosti le podrejenega značaja. Prva je učiteljska stalnost. Ako te ni, nima razpis onega pomena, kot mu ga marsikdo pripisuje, ker razpisano mesto lahko stokrat dobiš in ga lahko tudi tolikokrat zgubiš.

Ozrmo se samo 10 let nazaj. Vsak učitelj je bil trdno uverjen, da je, ko izpolni pogoje, stalen. Saj smo pisali v zadevni rubrike »stalen s stalnim učnim mestom«. Prišel pa je zloglasni režim, ki je začel privrkat na debelo predstavljati njemu neljubo učiteljstvo, uporabljajoč neusmiljeni paragraf 71. Mnogi premeščeni učitelji so bili pričrpani, da je to dejanje protizakonito. Pritožili so se na državni svet, ta pa je vse pritožbe odbil z motivacijo, da po obstoječih zakonih učiteljstvo stalnosti nima. Zato je napačna trditev, da je učiteljstvo imelo stalnost do l. 1929. — do uzakonitve sedanjega šolskega zakona. Stalnost je imelo učiteljstvo le nekaj časa po osvobojenju, dokler so veljali še bivši državni in deželni zakoni. Kakor hitro pa je bila

vedena tako zvana pragmatika, je učiteljsvo stalnost izgubilo.

Nastala je praksa, da se ne razpisujejo vsa prosta mesta, marveč le nekatera, navadno slabša. Zakaj ne bomo razpravljali, vsakdo to dobro ve. Dokler se pa ne razpisujejo res prav vsa prosta mesta je pa oddaja mesta po razpisu dostikrat krivična.

Nikjer ni rečeno, da bi se ne mogle z uspehom uveljavljati učiteljice kot šolske upraviteljice. Imamo ravno nasprotno dokaz, posebno v hribih ali pa na zapuščenih starih šolah. Pa se učiteljica - upraviteljica tako uveljavlja, da s svojim oclom v in izven šole pridobi zaupanje ljudstva ter se z njeno pomočjo zgradi nova šola. Kakor hitro se to zgodi, se že oglašijo. To mesto ni za učiteljico treba je, da pride učitelj! Razpišite mesto. Vmes poseže politika, pa gre...

Učiteljica pa, ki je na mestu službovala pet morda več let, doprinašala duševne in gnotne žrtve za zgradbo nove šole, mora iti drugam. Vrgel jo je razpis! Vprašajmo se, ali je bila taka premostitev za to učiteljico krivična, ali ne? In če je bila, ali ne sliči taka zgodba oni iz Hlapca Jerneja? Učitelj pa, ki zasede njeno mesto, se ponosno trka: Dobil sem mesto po razpisu!

Zgodili so se tudi primeri, da so odločujoči činitelji prepredili premostitev take učiteljice, nastopili so tudi javni delavci v njeno obrambo; znan mi je tudi primer, da učiteljica niti eno leto ni mogla uživati sadov svojega truda, ki ga je imela z zgradbo nove šole.

Šolski zakon tudi natančno določa pogoje, po katerih ima učitelj prednost do razpisanege mesta. V koliko se ti pogoji pri oddaji mest upoštevajo, nam je dovolj pokazala praksa. Iz nje vemo, da je dostikrat odločilno vse drugo, samo to ne, kar navaja zakon. Zato se je že večkrat slišal iz učiteljskih vrst samih glas, da bi bilo bolje, če se mesta sploh ne razpisujejo, ker bi se s tem mnogim, ki niso »dobro zapisani«, prihranile takse, ki jih morajo plačati za koleke, ko prosijo za razpisano mesto. Na ta način je prisiljenih mnogo družinskih očetov, da vztrajajo na mestih, ki so oddaljena od prometa ter da plačujejo za svoje otroke drago šolanje, ako to sploh še zmorejo, medtem ko mnogo mladih neporočenih učiteljev in učiteljic sedi na udobnih krajih v mestih ali v njihovih bližinah. Saj se je dogodil primer, da je prišla v univerzitetno mesto učiteljica, ki še ni imela zadostnega števila, po zakonu predpisanih službenih let.

Učiteljsvo in organizacija bosta morali posvetiti temu vprašanju vsa pažnja, ker to ni samo vprašanje pravičnosti, marveč je velikega socialnega pomena za učiteljsvo. Treba bo gledati, da se to vprašanje reši povoljno z novim zakonom, ker sedanjí šolski zakon ga ni rešil. Mislim tu na kontrolo, ki naj jo vrši učiteljsvo po svojih zastopnikih pri oddaji učiteljskih mest. Ni še dolgo, ko je šlo učiteljsvo kar molče preko tega, ko so bile odpravljene institucije raznih šolskih svetov, kjer je imelo učiteljsvo tudi svoje zastopnike. Slepó smo zaupali strogemu centralizmu pričakujoč, da bo povoljno rešil vsa učiteljska in šolska vprašanja. Preko šolskih svetov je šlo učiteljsvo tudi tedaj, ko se je delal sedanji šolski zakon, ki teh institucij ne pozna. Morda komu ni bila všeč njihova sestava ali način poslovanja. Vendar moram priti, da so bili življenjskega pomena tudi za učiteljsvo. Tu se je sklepalo o oddaji učiteljskih mest, tu se je kontroliralo delo šolskih oblasti govorilo o učnih načrtih, šolskih knjigah in razmotrivalo o drugih važnih šolsko-pedagoških vprašanjih.

Ko se bodo oblikovale bodoče samouprave, ali spreminjal šolski zakon, tedaj ne smemo molčati, pač pa zahtevati, da pridemo zopet do sličnih demokratičnih pravic, kot smo jih imeli v nekdanjih šolskih svetih. Ze sedaj moramo na to misliti ter pripravljati gradivo za njihovo organizacijo.

V institucijah šolskih svetov se bodo pa tudi na najlažji in najuspešnejši način para-

lizirali vsi neupravičeni napadi na šolstvo in učiteljsvo, pa naj pridejo od katerekoli strani.

Nihče ne more oporekati, da se z neupravičenimi napadi dela učiteljskemu stanu krivica. Pošteno je od ljudi, da se zavzamejo zanj in bičajo krivico. Toda krivica ni samo neupravičen napad v listu; krivica in mnogo hušja je, če se vrže učitelja brez pravega razloga iz službe na cesto če se zapodi učiteljico v črnogorske hribe, odtrga in prestavi učitelja družinskega očeta od žene in otrok, premešči mlad učiteljski par na banaško ravnino, da je v nevarnosti radi podnebja njuno zdravje itd. itd. Koliko gorja, duševnega in telesnega trpljenja povzročajo take neupravičene premostitve, ve le oni, ki je to na lastni koži okusil. Zato ne omalovažujmo tega! Pa kje so takrat oni listi, ki vedo drugače toliko hvale o učiteljskem stanu!

Učiteljsvo dobro ve, kje ima svoje prijatelje. Ni še pozabilo onih napadov, ki so se pred leti pavšalno iznašali v javni instituciji, pri čemer ni našlo zaslambe niti pri onih, ki bi mu jo morali nuditi. Zato je popolnoma napadeno, da iščemo iz banalne prisposodbe o napadih razbojnika Omerze na šolo in farovž,

zaključke objektivnega poročanja v listih o učiteljsvo. Še bolj napačno pa je, če kdo iz tega sklepa o pravičnosti, ki jo goji tak list do učiteljsva, ker se človeku nehote vsiljuje svetopisemska priča o pobeljenih grobovih. Učiteljsvo se mora zavedati da je vsak učitelj(ica) član velike družine učiteljskega stanu. In kdor dela krivico enemu izmed pripadnikov, jo dela vsemu stanu. Ako bomo s tega gledišča presojali naše prijatelje in sovražnike, potem bomo našli ene kot druge. Treba je, da se tudi v tem oziru osamosvojimo vsake plehkobe in da gledamo vse pojave — naprej in nazaj — le s stališča vsega stanu.

Ako naša razmotrivanja še enkrat preglejamo, tedaj naj gre naš boj za tem da sebi čimprej priborimo stalnost. Le tedaj bo imel razpis mest za učiteljsvo pravi pomen. Pazimo, da se ne dela z razpisi novih krivic. Bodoča oddaja učiteljskih mest naj se kontrolira v šolskih svetih, ki naj se zakonijo. Pri kakršnihkoli krivicah, ki se gode učiteljsvo, ne pozabimo prehitro pretaklosti in ne iščimo prepovršno pridnega Janezka in hudobnega Mihca.

Vinko Rupret.

Moj razred kritizira...

Vtisi ob 1. številki »Našega roda«.

Na 1. številko so čakali moji šolarji nekaj dni več, kakor običajno. Pojasnil sem jim, da je nastala zamuda zaradi počasnežev, ki ne naročajo pravočasno časopisa. Pri meni zbirajo in nosijo denar že kmalu po začetku šole. Na list pa so naročeni skoraj vsi. Letos ga nista naročila 2 učenca iz razloga, ker ga imata naročena tudi njuna 2 brata. Nadaljnja 2 učenca pa sta res v tako slabih gnotnih razmerah, da starši ne premorejo teh izdatkov. Vsi ostali pa so člani Mladinske matice. To jim je že prešlo v kri; vsa leta so stalni naročniki in vidim da se od takrat zanimajo tudi za druge mladinske liste. Vem, da bodo tudi potem, ko bodo zapustili osnovno šolo, med prijatelji dobre knjige in lepega slovestva. »Naš rod« pa berejo vsi, tudi tista dva ubožna učenca, ki jim ga posodijo tovariši iz vasi. Zanimivo je, da so v mnogih družinah, ki so po večini kmečkega sloja — manjši del pa tvorijo delavci — uradniškega otroka nimam nobenega — naročeni na več listov in časopisov. Največ dobivajo po 6 listov v hišo. Nekaterim pa so »Naš rod« in knjige Mladinske matice edini tiskani obiski v hiši in s tem seveda edina duševna zveza s svetom.

»Naš rod« uporabljamo kot razredno čtivo.

Dan je bil resnično ves božji, sončen, ko sem razdelil mladim naročnikom 1. številko. Ko je dobil vsak svoj izvod, so se zatopili v ogledovanje lista. Pustil sem jim nekaj časa, da so zbrali svoje vtise. Seveda sem jih budno opazoval. Mir je vladal v razredu le še leš papirja pri obračanju listov je sekal tišino.

Otroci so taki kakor odrasli. Pogled čitatelje v kavarni, Vsakdo — ali pa vsaj večina se pobavi najprej z ilustracijami. Mladina pa še prav posebno. Zato bodi temeljno pravilo pri urejanju mladinskih listov: Ilustracij kar največ! In sicer le dobrih slik! Prijatelj Sirk mi naj oprusti, če povem, da so se otroci spodtikali nad sliko na strani 9. (prizor v sobi).

»Vsa je počekana!... — Če bi jaz tako narisal v šoli, bi jo dobil po prstih.« Še prihodnji dan je eden izmed mladih kritikov izjavil. »Ves popoldan sem iskal glavo kleččega mornarja Iva. Roko na njegovem vratu sem imel za psa ki ga grabi za srcejo.

Z ostalimi slikami so bili zadovoljni. Napis na Seliškarjevi povesti pa so razvozljali le s težavo...

Prvi vtisi. Glavne povesti je preveč. Skoro tretjina lista! Mladina si želi bolj kratkih in zaključnih povesti.

Uvod k poljski prestavi Šola, je za mladinski list pretežaven in zato odveč.

»Glej, tovariši so že tukaj!« se je razveselil Čičigoj. »Lahko bi ustanovil društvo.«

Toda zaprlj so mu pred nosom vrata in spoznal je, da mora drugam. Šel je naprej po poti in prišel do pekla.

»Saj mogoče ni tako hudo,« se je potolažil. »Pregovor pravi, da učitelje in žandarje povsod potrebujejo.«

Potrkal je malo bolj previdno kot v vica. Kosmat peklensček mu je odprl vrata, začudil se je, ko ga je videl samega in vprašal ga je po legitimaciji.

»Legitimacija?« se je začudil Čičigoj. Kdo bi si mislil, da so tudi tukaj potrebne legitimacije! Poglejte v pisarno, mogoče je že prišel moj dekret. Jaz sem namreč učitelj Matija Čičigoj in sem bil nazadnje na enorazrednici v Grapi nekje v dolenskih hribih, kjer pridelujejo cvičke, če veste...«

»Matija Čičigoj...« je rekel hudič in šel gledat, a se je kmalu vrnil s tovariši in ves prestrašen zaprosil Čičigoja, naj se umakne od peklenskih vrat.

»Kaj pa služba?« se je prestrašil Čičigoj.

»Molči! Molči!« so kričali vsi. »Tebe nočemo v peklo! Kdaj pa si preklinjal? Še takrat ne, ko so te premetavali s hriba na hrib, z enega konca sveta na drugega. Kdaj pa si sleparil? Revež, nisi imel prilike! Kdaj si se puntal? Niti takrat ne, ko si jedel po enkrat na dan in videl debele gruntarje, z lepim posestvom sredi vasi. Ali si bil kdaj jezen? Molčal si, ko so te napadali. Si mur ljudstvo zapeljal? Le premislil! Saj se niti oženil nisi, kaj pa hočeš v peklu? Pojdi svojo pot!«

Matija Čičigoj je bil presenečen. Doslej je vedno mislil, da pač ne spada drugam kot v peklo ali v vice, zato je bil v zadregi. Saj so zmeraj pisali o njem, da bo gorel v peklu.

Roševi kostanji so jim bili všeč. Slike h Kunaverjevi povesti so kar otipljive. Zdi se mi, da so bližje angleškega izvora.

Skoda, ker ni k Prlekiji majhne zemljepisne skice. Zal jim je, da niso tudi Zupančevi Zvonovi z Magdalenske stene ilustrirani. Izrekli so se, da bodo sami narisali prizor, kako vlečejo Turki zvonove v Kolpo.

Pri Vsevedu — taki prispevki in pa slikanice na primer O Jurčku in Indijancih — so bonboni za mlada usta — so zapazili na strani 24. risarsko-slovnisko napako: Vi boste (slika 2 oslov), pa bi morali biti v množini (torej na sliki najmanj trije oslički).

Naši otroci poznajo Srečka Brodarja. »Naš rod« pa je pisal o raziskovalcu Stanku Brodarju.

Članek o CMD nam je prišel zaradi priporočila kr. banske uprave kar naravnost pod roko.

Podrobne kritike seveda ni mogoče navesti, niti vsega pohvaliti, kaj jim je bilo všeč. Pri naslovnih slikah so pripomnili, da se v notranjosti piše Naš rod (rod z malo začetnico), a na ovitku Naš Rod.

Ribičičev uvodno povest sem prečital že v krtačnem odtisku z največjim zadovoljstvom. Je resnična umetnina. Vendar sem se bal, da je mlad, neizkušen bralec ne bo razumel. Bal sem se, da jo bo razumel s tiste strani kakor gleda kak povprečen, nedozorel gledalec psihološko sceno na odru: mesto, da bi ga pritegnila slika z grozo nase, pa se začuje ob taki sceni na podeželju čestokrat smeh... Ne razumejo umetniške poglobitve.

Takisto sem se bal tudi za Ribičičevo uvodno satiro, ter sem bil prepričan, da bo otrokom padlo najprej v oči ravnanje mladega maturanta, ki je s sigurno roko zadel ponirka v glavo (če nisi čital dotične satire, ne boš razumel teh beležk, zatorej brž »Naš rod« v roko!).

Evo Vam psihološkega filma, kako je deca 5. razreda razumela povest in po kakem redu.

Najprej je vsak zase dobro prečital. Sam zase in tiho.

Potem smo otvorili razgovor.

Oglašil se najprej učenček, ki je precej brbljav pa nič preveč brihten.

— »Ejduh!, tisti fant ga je lepo zadel (ponirka)... Glih na sredo glave!...«

In drugi (navajam beležke točno po sponatnih izjavah, sam sem le enkrat vplival na potek in smert razgovora, ki se je vršil kot

»Mogoče pa nimate vsega zapisanega,« je rekel s tresočim se glasom. »Tudi na zemlji se je večkrat zgodilo da je bilo v kaki pisarni kaj narobe. Kar pozabijo včasih na koga ali se pa kak akt izgubi.«

»Nič se ni izgubilo, kar pojdi!« so kričali hudiči.

Potrt je povesti glavo in se napotil proti nebesom. Počasi in nezaupno se je bližal vratom, a sveti Peter ga je že od daleč ugledal in mu mahal z rokami:

»Le hitro, le hitro!«

»Mogoče me še ne pozna,« si je rekel Čičigoj, Vendar je pospešil korak.

»Dekret je že tukaj,« je veselo rekel sveti Peter. »Le hitro noter! Komaj že čakamo!«

»Ne vem, če je prav,« se je branil Čičigoj.

»Kaj se umikaš! Misliš, da ne vemo, koliko si trpel? Učil si ljudi brati, da so grde stvari o tebi brali, učil si jih pisati, da so proti tebi pisali, dajal si jim modrosti, čeprav so ti rasli čez glavo, učil si jih gospodariti, čeprav so začeli gospodariti pri Tvojem plačilu, — kaj misliš, da bo vse to zastonj? Le naprej!«

In učitelj Matija Čičigoj je vstopil v nebesa.

Precej za vrat je bila lepa ravnina, cve-toč vrt. Tam so ležali pod drevjem ljudje in dremali.

»To so pa naši!« se je razveselil Čičigoj.

Ustavil se je kar blizu vrat, zbral ljudi in začel znova in z veseljem kot pred davnimi, davnimi leti za borih trideset goldinarjev. Lepo tablo je naslonil na samotno drevo in nič koliko učencev je imel. Še sveti Peter, ki je posedal na pragu, je vzel na stara leta knjigo v roke. Nekaj dremajočih je pa seveda še zmeraj ostalo pod drevesi.

Zaradi znižanja Vaših plač

si preskrbite vse manufakturno blago za Vas in Vašo družino le v specialni trgovini

A. ŽLENDER
LJUBLJANA — MESTNI TRG 22

ker boste kupili najugodnejše zaradi skrajno nizkih cen.

razredna debata): »Ta povest je luštna, ker ga je fant dobro zadel.«

Tretji: »O, to so bili ljudje veseli, ko je fant zadel ponirka.«

Pomagal sem s kratko preokretnico: »Postavite se na stališče fanta!« In so padle drugačne izjave:

— »Veseli je bil, ker ga je gledalo veliko ljudi.«

— »Ploskali so mu, kakor na nogometni tekmi, če kdo zabije gol.«

(Omenjam, da so vsi ti dečki robustni, temperamentni in seveda tudi aktivni nogobrci.)

Pa se je oglašil nemadno deček, ki je v razredu najbolj miren in silno dobrega srca. Zastavil je karajoče vprašanje: »Ali je bila ptica škodljiva ali koristna!?!«

In takoj za njim spet drugi, takisto rahločuten in miroljuben: »Zelo se je ptica mučila, ko so jo obmetavali in nazadnje celo zadeli v glavo.«

Tedaj pa se je mišljenje vsega razreda preokrenilo v socialno smer in je takoj vstal nekdo in izjavil: »Ptice vendar ne smemo pobijati!« In spet drugi: »To ni vesel dogodek, ubili so ptico, pa so fantu ploskali.« Spet se je spontano oglašil eden izmed dečkov in ugotovil: »Ta povest nima naslova. Napravimo ga mi. Jaz bi ga dal: Ubiti ptič.«

Nato so deževali naslednji naslovi: Ponenen fant. — Zrtev. — Ubita ptica. — Neusmiljeni fant. — Ostri kamen. — Ponirek v Ljubljani. — Neusmiljeni ljudje. — Ponirkova smrt. — Otrok brez srca.

In končni zaključek: »Živalco naj bi pustil na miru, saj mu ničesar ni napravila.«

»Ta fant je ubijalec!«

»Iz tega fanta bo baraba.«

»Njegov oče pa je bahač.«

»Ljudje so brezsrčni, ploskali so, namesto da bi jokali.«

Nekdo pa je kar videl fantovo življenjsko pot: »Zdaj ubija ponirke, potem pa bo divjačino, nazadnje pa bo celo ljudi...«

»Še morda tiste, ki so mu zdaj ploskali je dodal brž njegov sosed.

Splošna sodba: »Iz tega fanta ne bo nič!« je zaključila naš pomenek.

Veseli pa sem bil, da so otroci opazili sami skrito jedro in ga s pridom izluščili.

—nč—

Le sodelovanje prav vsega učiteljstva v stanovski organizaciji bo pripomoglo do popolnih uspehov borbe za naše pravice.

Ciril Petrovec:

Nekaj zgodovinskih reminiscenc k 60letnici šole na Grabnu v Ljubljani

V soboto 23. t. m. obhaja II. deška šola na Grabnu svojo šestdesetletnico. Ustanovljena je bila l. 1875. in je bil njen prvi ravnatelj Leopold Belar. Naj na tem mestu podam nekoliko zgodovinskega ozadja k temu Belarjevemu imenovanju.

Od l. 1860. dalje so se godile v Avstriji velike izpremembe na šolskem polju. Vlada se je odločila, da izpremeni versko šolo konkordata izza 1855. v državno šolo pod državnim nadzorstvom. Od 1860. do 1874. so se vršile priprave ne samo za notranjo reorganizacijo pouka in šolstva, ampak tudi za prosvetno upravo in učiteljske plače. Je to najvažnejša doba v razvoju avstrijskega in našega šolstva za časa Avstrije.

Učiteljsvo se je pa začelo gibati tudi društveno. »U. T.« od 15. avgusta 1868. vabi vse kranjsko učiteljsvo k prvemu zborovanju v ljubljansko mestno dvorano. To zborovanje se je vršilo 15. septembra istega leta. Praprotnik je pozdravil udeležnike tega zborovanja s pesmijo natisnjeno na prvi strani »U. T.« od tega dne. Učiteljsvo je na njem razpravljalo o vseh aktualnih vprašanjih zlasti pa o spremembi plačevanja učiteljsva.

15. marca l. 1869. prinaša »U. T.« vabilo, v katerem vabi začasni odbor učiteljskega društva za Kranjsko vse člane k prvemu ustanovnemu občnemu zboru v c. kr. normalki v Ljubljani. Vabilo je podpisal Andrej Praprotnik. Zbor se je vršil 31. marca

Winkler Venceslav:

Učitelja Čičigoja zadnja pot

Učitelj Čičigoj se je naveličal žalostnega sveta, bogatih draginskih doklad in navdušenja za narod in ljudstvo, legel je, zaprl oči in kar umrl. Ko je prišel na drugi svet, se je ustavil na prvem križpotju. Pogladil si je suho brado, prebral velike napise in se bled in koščen napotil v vice. Lepo ponižno je potrkal na vrata in ko mu je odprl mož v črnem, se mu je predstavil.

»Oprostite,« je rekel, »ne vem, če sem prišel prav. Moje ime je namreč Matija Čičigoj in sem učitelj sedme položajne skupine in se zanimam za narodno izobraževanje in za gospodarstvo. Dekreta za vice sicer še nimam, a bo že prišel za menoj kot navadno.«

»Toda, tukaj so vice!« je zamrmral vrtar.

»Saj, saj,« je hitel Čičigoj. »dobro vem, le delati bi že rad začel, mogoče še kaj postranskega, da me ne bi zastonj redili. Na zemlji so mi to večkrat očitali...«

»Moram povprašati,« se je umaknil vrtar in zmajal z glavo.

Dolgo je čakal Čičigoj pred vrati in ugibal kako mesto mu bodo pripravili, ko se je nenadoma iz notranjosti vic razlegel krik in je iz pisarne prihital majhen gospod in razburjeno mahal z rokami:

»Teja pa ne! Ta se ne bo spokoril pri nas. Ne vidite, da imamo že vse polno učiteljev v vica? Ali so vica zanje sploh kako trpljenje? Smejejo se, žvižgajo in pojejo. Nikoli se jim še ni godilo tako dobro, pravi. Ne, nobenega več ne maramo, še te bi radi spravili kam naprej. Nočemo, nočemo!«